



Budenz József.

(1836—1892.)

Egy igazi magyar tudós halt meg a m. héten: Budenz József, ki idegen föld szülőttje volt, jóformán nyelvünk ismerete nélkül jött be hozzánk az ötvenes években s ki idővel a legnagyobb szolgálatokat tette nyelvünknek az összehasonlító nyelvészet terén kifejtett óriási munkássága által. Az erőteljes férfiut, a ki visszavonultan élt Budán, a tudományos kutatásban lelve legfőbb élvezetét, szélütés döntötte sirba. A télen azonban már influenzában szenvedett s barátai hiába unszolták, hogy utazzék el, ő itthon maradt s rendesen eljárt az akadémiai ülésekre és az egyetemi előadásokra.

Budenz József Rassdorfban, Németország egyik falujában született, a hol édesapja iskola mester volt és az elemi osztályokat korán elvégeztette vele. Aztán a fuldai gimnáziumba küldötte, a hol hat év alatt középiskolai tanulmányaival is elkészült s tizen-nyolczéves korában a marburgi egyetemre ment.

Budenz csak egy évig maradt itt, azután a göttingai egyetemre ment klasszika-filológiai hallgatni. Mellékesen archeológiával foglalkozott s az összehasonlító nyelvészet terén szintén iparkodott ismereteket szerezni. Három esztendő múlva doktorátust tett az indorgermán nyelvészetből és az archeológiából.

A huszonnégy éves fiatal ember benső barátságban élt Nagy Lajossal, a ki akkor a göttingai egyetemen theológiát hallgatott s a ki most az unitáriusok kolozsvári főiskolájában a magyar és a görög nyelvet tanítja. Az összehasonlító nyelvészet révén szóba jött közöttük a magyar és a finn nyelvek egynemely hasonlósága is s Budenznek a fiatal magyar papjelölt segítségével nemsokára sikerült a magyar nyelvet megismerni. Először megtanulta az alaktant, azután Arany Toldiját kezdte olvasni.

Időközben a kezébe kerültek egy német egyetemi tanárnak az altaji nyelv-



BUDENZ JÓZSEF. †

vekről szóló tanulmányai. Ezekből a tanulmányokból figyelmissé lett az altaji nyelvek közt tapasztalható nagy hasonlóságra s nagy kedve támadt Magyarországra jönni. Közölte óhaját Nagy Lajossal, a ki 1858. tavaszán hazaérkezvén, a fővárosban meglátogatta Hunfalvy Pált, a magyar összehasonlító nyelvész új életreébredtjét s közte és Budenz közt összeköttetést hozott létre. Levelezni kezdtek egymással, a minnek az lett a következménye, hogy Budenz 1858. május 16-án Magyarországra jött. Nem sokára Debreczenbe rándult Lugossy Józsefhez, a honnan visszatérve, két hónap mulva már folyékony beszélt és irt magyarul.

Az 1858—59. tanév megnyitásával a székesfehérvári katolikus gimnáziumban helyettes tanár lett s a német és görög nyelvet tanította, 1861-ben pedig fölhozták a m. t. akadémiához könyvtárságéknak, mert az volt a vágya, hogy a fővárosban élhessen. Itt aztán 1868-ban, a magyar összehasonlító nyelvész elöadására egyetemi magántanárnak habilitáltta magát, 1872-ben az altaji összehasonlító tanszéket rendszereziték, a midőn egyetemi rendes tanárrá nevezték ki.

Budenz hosszabb utazást tett Finnországban, a honnan nyelvészeti kincsekkel megrakodva tért haza. A m. tud. akadémia már korábban levelező, 1871-ben május 17-én pedig rendes tagjává választotta. Rendes tagja volt az elhunyt a helsingforsi finn irod. társaságnak és a dorpati észt tudós társaságnak, levelező-tagja a szentpétervári tud. akadémiának s tiszteletbeli tagja a párisi Societé philologique-nak. 1878-ban átvette Hunfalvytól s mai napig vezette a Nyelvtudományi Közlemények szerkesztését. Huszonöt éves tudományos munkássága elismerésül, 1984-ben kir. tanácsosi címet kapott.

Számos műve közül az Ugor összehasonlító szótárt tekintik főmunkájának, melylyel az akadémia nagy jutalmát nyerte el. Szakmájában nagy tekintélynek örvendett, s az egyetemen, hol az altaji összehasonlító nyelvészetet adta elő, nehezen lesz pótolható, bár egész iskolát nevelt maga után.

A tudósnak családja nem volt, csupán özvegye maradt, a kit egész csendben vett nőül pár év előtt.

Budenz egyike volt a legegészségsőbb embereknek, a ki a betegséget egész életében csak hirből ismerte. Állandóan Budán lakott, messzeeső helyeken s télen-nyáron gyalog tette meg az utat az egyetemre és az akadámiára, néha naponkint többször is. Noha nehézkes járásu ember volt, sűrűn tett kirándulásokat a budai hegyekbe. Kirándulásaira rendesen magával vitte legkedveltebb tanítványait, a kiket ilyen alkalmakkor is oktatott. Vissza-

jövet azután egy kis korcsmába vitte vendégeit, a mely arról nevezetes, hogy ott a vendégeknek kell kiszolgániok magukat. Itt érezte magát legjobban s általa nem ritkán igen előkelő irodalmi társaság gyűlt össze ezen a falusias mulató helyen.

Temetése nagy részvét között ment végbe. A tudósok és írók nagy serege meghatottan állotta körül az idegenből minden ízében magyarrá vált tudós sirját.

Áldás emlékére!



A baba anyja.

Irta: THURY ZOLTÁN.

— No, öt forint, öt forint! Nem kell senkinek?

A direktor rázta kezében az öt forintos bankót, mutogatta, hogy milyen szép, mosolygós, sima, nincs rajta egyetlen ráncz és valódi öt forintos, aranyból van az alapja.

— No, nem kell senkinek? Komédiás népek! öt forint.

Izérgette, hogy nem számítja fel a gázsiba s még sem kellett senkinek. Nagy volt az ára. Egy eleven pólyás baba, a ki parancsóra tud sirni. Olyan darabot adtunk, a melynek a hatásos végjelentét ez a siró baba teremti meg. A mikor már el van rontva minden, ő a mellékszobában sirni kezd. A bankár urfi kiejti kezéből a fiát, melylyel már majd hogy el nem követett valami szörnyüséget, karjaiba ragadja a fiát, a másik szobából előront a szintén kétségbeesett anya, egymás karjaiba omlanak, a fiu tovább sir, kölcsönösen megbocsátanak egymásnak: finálé csárdás. Helyi szerző komponálta, ezt ilyenformán össze, megbocsátottuk a bűnét, mert szép bevételünk volt a darab után s előadás végén banket. Tegnap adtuk először a darabot és gyönyörűen is mentek a dolgok négy felvonásain keresztül, csak az ötödikben esett meg egy kis skandalum.

Nem kaptunk gyereket, hát Bandi, a kellekes, vállalta el a gyermek szerepét s egy kuliszához dülve, várta a végszót. Az ügyelő kiáltotta: most. Bandi zokogni kezdett s a közönség ezen a nagyon szomorú helyen úgy elkezdett nevetni, a mint még soha. A szerző tépte a haját, a direktor rátette kezét a kasszára s látszott az elhatározás, hogy inkább meghal, mintsem valakinek visszaadjon ebből a pénzből csak egy krajczárt is. A színpadon mindenkit tul akart kiállítani a bankár urfi s az a szerencsétlen Bandi pedig csak zokogott tovább, míg valaki be nem fogta a száját.

Ez volt tegnap, ma már másképpen lesz. Közkívánatra még egyszer adjuk a darabot . . . csak a gyerek, az a visítózó gyerek . . . jól megfizetné az igazgató s mégsem akad senki, a ki kölcsön adná a babáját kellekbe.

— Öt forint, öt forint.

A primadonna néhány kegyenczcel gunyosan tesz megjegyzést a gyermekvásárra. Neki hála Istennek nincsen, jó szelleme mindig megőrizte a veszedelemtől. A kórikus mama széles tenyerével nagyot üt egy tizenkét éves suhancz vállára.

— Lásd, ha baba volnál!

Egy szegletben egy zöldes kuliszához támaszkodva, hosszú, vézna arcú férfi igyekszik meggyőzni feleségét egy kis zsidó zsszonyt.

— Tegnap se volt már egy rossz vasunk se, miből élünk meg elsejéig. Neked czipó kell, nem járhat sz már így tovább, nekem nincs dohányom. . .

Az asszonyka határozottan, szinte irtozáttal felelt:

— Nem, nem, nem.

Ketten kapnak havonkint harmincz forintot. Az asszony szükségből eljásza rosszul a naiv szerepeket, a férfi pedig tenor primet énekel a karban. Kicsi pénz az a harmincz forint . . . és hozzá még a gyerek. Szalagos pólya, csipkés fejkötő, nem jut ki mindenre, sokszor látnak szükségét szegények.

Még sokáig beszélgettek egymással ott a kulisza megett, de az asszony csak későn egyezett bele, hogy kitegye a gyermeket a hűvös esti szélnek s felhossa a színházhoz. Különbön is fogadása tiltja. Nem jó a gyereknek megmutatni a fényességet, beleszeret ebbe a kutya rossz kenyérbe. De hát még kicsi, úgy se érti meg, jól van no.

A direktor még mindig himbálja kezében a gyüretlen, szép bankót. A kóristáné mondja:

— No direktor ur, felhozom én a gyereket.

Ugy mutogattak utána, mikor férje karján végig ment az udvaron, mintha pestises lett volna.

— Látszik, hogy zsidó!

— G'scheftet csinál a gyerekével. Pfüj!

Este is félreállottak az utjából, mikor jött, suttogtak utána s egy másik asszony megsimogatta, megbecézgette a kis pénzszerzőt. Nem is emlegették másképen egész előadás alatt. Az asszony hozzászokott már régen ahhoz, hogy neki tünie kell s türt is csendes. Egyebet se csinál. mióta itt van. Karjai közt ringatta a gyereket s várta a végszót és az ügyelő intését. Gyönyörűen haladt minden. Mindenkinek ragyogott az arca. Nem kell félni a blamáztól, eleven tíz hónapos gyerek fog itt ma sirni, nem az a gyámoltalan Bandi.

Az ötödik felvonás kezdetét jelezte a csengetyü, a zene elhallgatott s föl-szaladt a függöny. Most, most. A baba ilyenkor már régen alszik otthon s most ébren tartotta a sok ember, a sok lámpa, a zaj, a fény. Végre az utolsó felvonás kezdetén elnyomta az álmot, összecsucsorította kicsi piros aj-

kait, hadonászó karjai aláhanyatlottak s elaludt csendesen. Anyja alig hallja már a gunyos suttogást, nem látja maga körül a mosolygó népet, csak az alvó gyermeket nézi s lassankint elfeledi, hogy miért van itt. Odabenn a színpadon már foly a vihar. A bankár urfi kissé döcögős jámbusokban szavalja el a szerencsétlenségét s nyul a revolver után. Az ügyelő int: most! Az asszony nem veszi észre, megfogja hát a karját s fölrázza álmából. No! Az asszony mintha igazán most ébredne föl és elfeledett volna mindent, körül néz, újra visszazáll tekintete a gyermekre s a legtermészetesebb hangon mondja:

— Alszik.

— Fel kell költeni. Csipje meg!

A rendező is kiabál: Sirni, sirni!

A direktor előveszi a pénzt, idegeken mutatja a bankót, a szerző odarokan, ki akarja ragadni kezéből a gyereket s fölrázni, hogy kezdjen már reá. A kis zsidó asszony arcza egészen átváltozik, gyöngye ökleit összeszorítja, reszket az ajaka s mig egyik karjával árnyékba takargatja ezt a mosolygó ártatlanságot, fenyegetve emeli fel a másikat.

— Nem engedem, hogy bántsák.

A végszót régen elmondták, fejét vesztí mindenki. Mi lesz itt? Összevissza kiabálnak s fejtellenül futkosnak ide-oda.

— Frida, gondold meg. Nincs dohánym.

— Öt forint, öt forint!

— Sirni, sirni.

— El kell venni tőle.

Néhányan olyan mozdulatot tesznek, mintha csakugyan ki akarnák szakítani anyja karjai közül a gyereket, a szegény asszony öklével akarja megvédeni kincsét.

— Megütöm, a ki hozzányul.

Nem is nyul hozzá senki. Bandi föl találja magát sirni kezd egész erejéből, a közönség hahotázik, jól mulatnak s a kis koristáné az általános zavarban kisuhan az ajtón.

Másnap fölmondott nekik a direktor. — hát elmentek tovább.

„Nem megyek velem!”

Irta: Bede Jób.

A rendőrfőkapitány hivatalában toltam az időt. Erősen kánikula volt künn, a juliusi napok legjavából, délután négy órakor. Az események megállottak, az egész város nyugalmas volt és új akta egy sem akadt a főkapitány asztalára, Hát pipáztunk és beszélgettünk. A főkapitánynak egy fogadott fia volt, itt játszott katonásdit a szobában és kelletette magát az apa előtt, a — ki, mintha nem is a hivatalban volna, — néha ölbe kapta a gyermeket és összevissza csókolta piros arczáit. A függönyök mögül elvéte tévedt be egy napsugár és csikokat rajzolt a falra, a szönyegre s az íróasztalok tentatartóira. A gyermek tükörüveggel igyekezett felfogni a napsugarat, én segítettem hozzá. A nevelőapa boldogan mosolygott. Ugy szerette a kis Józsi, mintha az ő véréből való vér lenne. Talán a hivatalos idő egészen így telt volna el, ha kivülről most zavart hangokat nem hallunk.

— A főkapitány urral kell beszélünk. Csak ő igazíthat dolgunkban, — hangzott.

— Nem lehet, — mondtam. Ügyvédhez tartozik, vagy járásbíróshoz, vagy törvénytörvényszékhez; menjenek. A nélkül is el van foglalva a főkapitány ur, — feleli az irnok.

— De beszélünk vele, akár ide tartozik, akár nem. Van szive a főkapitány urnak, majd eligazít minket.

Es előre tolakodva, bejön a hivatalba egy kopottas ember, egy tiszta öltözetű sovány asszony és egy szőke haju üde lányka, most fejlődő gyermek, nyolcz-tíz évesnél nem idősebb.

Bejönnek és megállanak. Elöl az ember. A szeméből félig szégyenkéz, félig makacsság sugárzik ki, egészben azonban állatias kifejezése van. Mozdulatai idegesek, kezei reszketnek ha gesztikulál velük és az izgatottság miatt tagoltan beszél. Utána az asszony. Még nem idős, de már nem fiatal. Hanem az arcza jóságos és tekintete szelid. Abban a korban van, a mikor az asszonyok legtovábbra maradnak meg egyformáknak s ha valamely érzelem felfakad a szivükben, az állandó marad. Az asszony ruháiba fogózkodik a szép növésű gyermek és kötényével eltakarja az arcját.

Józsi, a főkapitány nevelt fia, félrehúzódik a pamlag szögletébe és hallgatag nézi a társaságot; neki ilyenkor nem szabad moccanni sem.

A férfi kezdi a beszédet. Rekedtesen és zavarral szól:

— Engedelmet kérek, főkapitány ur. A nevem Kímar Pál, cipőföldöző vagy a sánczalja-utcában.

— Ismerem a nevét. Szokott éjszakai botrányokat csinálni a korcsmákban. No mi baj?

— Kérem alázattal. A nevem Kímar Pál, cipőföldöző vagyok a sánczalja-utcában.

— Tudom már; tovább . . .

— Ugy történt, instállok, hogy ez a gyermek, itt Erzsi. Hát ez a gyermek az én leányom volna. De ezelőtt hét évvel, még igen kicsiny korában rosszul éltünk a feleségemmel. Én korhely voltam, azzaz, hogy tisztelettel szóljak, könnyelmű voltam. A feleségem unalmas fejjérő volt, mindig imádkozott és sokat sirt. Az orra is vörös lett a sok sirástól. Szidott, hogy eliszom a keresményt. Azt akarta, hogy kivüle ne ismerjek senkit. Féltett a sánczaljai leányoktól, meg asszonyoktól. A vége az lett, hogy meguntam. Az asszonyt elkergettem. Akkor, instálom tavasz volt, némi pénzem akadt s egy hétig nem mentem a házam felé. Mikor haza vetődtem, a feleségem nem volt otthon. Azután jutott eszembe, hogy elkergettem. A leányka sem volt odahaza, pedig őt nem kergettem el.

Megállott a beszédben, Hörgött és nehezen lélekezett. Olyan bajjal nyögte a vallomásokat, hogy az embernek megesejt rajta a szive. Erzsi, a kis leány félrefordult és keserves könyök marták az arcját. Helyette az asszony folytatta:

— Elkergette bizony a feleségét, egy áldott asszonyt. Milyen dolgos volt az és milyen türelmes! Egész napon és éjszakákon át mosott, hogy bővítse a pénzt, a mit aztán ez az ember elivott. A hogy a feleségét elkergette, a leányka egyedül maradt. Gondoltam: magamhoz veszem, a mig visszajön. De a mikor az apa visszajött s megtudtam a leányka sorsát, nálam hagyta Arra felé se nézett, járta a bolondját korcsmákban, rossz asszonyok között évekig, Olyan volt, mint egy telhetetlen állat. A leánya gyakran reszegen ödöngeni a sikátorok között. Ilyenkor csókolni akarta néha a gyermeket, én azonban nem engedtem, nehogy megtudja, hogy ez az utca csufja, az apja. Erzsi szerencsére az anyja ütött. Tanulékony és okos gyermek. Csendesen viselte magát örökké, mintha tudta lennie. Hát felnőtt. Nem bánom, hogy magamhoz vettem.

A gyermek megfogta az asszony kezét és csókolgatta forró ajkaival. Az apa vérben forgó szeméit ráártotta és magához akarta vonni a karjánál fogva. Erzsi azonban visszahúzódott és mint megriasztott őz, keresett oltalmat az asszony mellett.

Csend lön. A kis Józsi az ablakhoz ment és félre vonta a függönyt. Özönnel tört be a nap és ablakon át a templom magas tornya világolt elő s egy darab a fellegtelen szüz égből is látszott. Az asszony arrafelé fordult s úgy hasonlított e pillanatban a falusi szentképek jóságos asszonyához mintha csak róla vehetnének mintát a piktorok. Az apa önkénytelenül félre állott

D a l.

Ha tán merengve járok olykoron,
S elhal a szó beszédes ajkamon,
No kérdd, mi bánt, mi nyomja lelkemet,
Hisz őszintén úgy sem felelhetek.

Szegény szivemnek annyi vágya van,
Hogy rágondolni ajkam szótalan;
De úgy lennék én szászor boldogabb,
Ha értenéd te némaságotat! . . .

Földváry István.







h a n g g y á r b a n .

és lehajtotta a fejét. Künn az írkokok pakkolóztak és a hogy az óra ötöt ütött, fölszedegelődztek, elmentek haza.

— És most mit akar? — kérdezte a főkapitány Kimar Pált.

A férfi csak nehezen birt beszlni. De egyszerre miként ha a forrongásban duzzadó hegyipatak nyilást tör magának a köves oldalból, kiabálva szólt:

— A gyermekemet a akarom vissza, a kihez jogom van. Szükségem van reá a házban. Egyedül nem tudok élni. A gyermek kell nekem. Kérem a főkapitány urat, hogy a ítélje meg nekem ezt a gyermeket, a ki az enyém.

Várhatták, hogy a főkapitány azt mondja: Ez az ügy nem ide tartozik, járásbíróshoz, vagy törvényszékhez tartozik; mennjenek oda. De a hivatalos idő már elmúlt; a kis Jozsi is olyan részvétellel huzódott Erzsike felé és a csöndesség nagyon megható volt.

— Gyermekem, — szólt a főkapitány, — ez a bácsi a te édes apád vele ke'l menni menned. Engedd el a néni kezét és menj apával. Igen?

De a gyermek szívecskéje hangosan tombolt. Egész te-tében reszketett és szinte látni lehetett, hogyan futnak át az agyán, a gondolatában és a ehhez az emberhez fizik, a kitől mindig ir-tóztott, ha sánczalja sikátorai között ödöngeni és a ki elüzte az anyját, szegényt, hogy ennek meg kellett hal-nia.

Nem engedi, nem engedi az asszony kezét, de belefogózkodik a másik kar-jával a derekába, odafeketi az ölébe az arcát, nehéz sirással zokog fel, mintha temetne valakit és azzal az enerzsiával, a minő csak az élethez ra-gaszkodás utolsó pillanatában lesz még az övé, kiált fel:

— Nem megyek velem!

Kimar Pál se jobbra, se balra nem nezett. Kitámolygott a szobából.

... Este lett. Ez a nyári est nem volt olyan, mint a többi. Novemberi hideg jött. Egyszerre beborult az ég és háromszoros vastag felhők fődtek el a csillagokat. Hűvös szél összetörte a virágokat. Villámlás nem volt, csak valami tompa moraj zugott néha. Aztán teljes erővel, hitetlenül és szigoruan kitört a zivatar; A szél házfödeleket söpört el és fákat döntött ki. Itéletes idő volt.

A sánczalja sikátorai között botor-kálva igyekezett haza Kimar Pál. Meg-üvegesedett tekintettel nézett jobbra-balra és nem kapta a házat semmiképen. A lábai mind arrafelé vitték, a hol az a jó asszony lakik, a ki elha-gyottságában anyja lett a leányának.

Benézett az ablakon. A kis Erzsi fehér ágyán térdelt és összetéve a kacsóit, mosolyogva imádkozott:

És ne vigy minket a kísértetbe, de szabadíts meg a gonosztól. . .

Az imádkozást elvégezve, átölelte az asszony nyakát és vidáman kiáltozta:

— Milyen jó, hogy nem kellett velem menni!

Az apa, hogy, hogy nem, térdre esik a fal mellett. De imádkozni soha-sem tudott. Hanem úgy térdre csuszva átme-gy az uteza másik oldalára, mit meredek part emel ki a Szamos árká-ból. Alant a zivatar megdagasztotta a vizet. A habok folytonos lármájában nem is okoz nagy zajt, ha a pártról valami tömeg alábukik.

A gólyák családi életéből.

Írta GROSZ LAJOS.

Mikor a tavasz langyos melege be-köszönt s a föld fagyával a vizeket borító jégkéreg eltűnik s úgy József-napja táján megérkeznek a gólyák, mint a tavasz előhírnökeit örömmel üdvözlük mindenütt.

Örülnek nekik, mint régi ismerősök-nek, mert minden fészekbe az a pár érkezik, mely azt építette. De sajátságos, nem mind a ketten jönnek meg egyszerre, hanem először csak az egyik és ez a gólya-papa. Mint udvarias és szerető férj előre siet, hogy tájékozód-jék az iránt, mi újság a régi lakás körül. Nem rongáltak-e meg, lesz-e sok dolog a kitatarozással, avagy nem pusztították-e el egészen?

Mindezekről tudomást szerezvén, egy-két napi időzés után eltűnik. Ha a régi fészket tűrhető állapotban találta eltűnése után harmad napra megjelenik az ő párjával s csakhamar hozzá fo-gnak a tatarozás fáradságos munkájához. Mások meg új fészkepítéshez látnak. Ez legnagyobb részt a tavalyi nemzedék, mely e kedves, de nehéz munká-val most küzd meg először. Igen, elő-ször, mert hiszen még csak most töltik be életök első évét. Egy éven alul pedig még a gólyák sem alapítanak családot. Egy éves korukban is csak azok az urfiak, kiknek sikerül feleségre szert tenni. Mert nem megy ám ez oly könnyen, mikor oly sok a férfi és oly kevés a nő.

Mikor aztán minden rendben van, a gólyamama négy-öt ludtojánsyi fehéres tojást rak bele s egy hónapig ül azo-kon, mely idő alatt a gólyapapa a leg-nagyobb odaadással ápolgatja, dédel-geti. A kis feleség nem szenved hiányt semmiben; ha egy kis sétarepülést akar tenni, a minthogy tesz is, a gó-lyapapa példás türelemmel ül a tojá-sokra, hogy ki ne hüljenek. Élénk ke-lepeléssel üdvözlő a menyecskét megér-kezésekor s a legnagyobb készséggel engedi át neki a helyét hogy kipihenje a séta fáradalmait.

A férjecske néha két óra hosszúig vagy még tovább is oda van és a kis feleség példás türelemmel várja vissza-tértét. Néha azonban hiába várakozik.

Nem jön. Egy ostoba golyó, vagy más valami találta és — a gólyamama öz-vegyen marad. Keserves bánat honoso-dik meg e nem várt szerencsétlenségre az ő szívében s ha ez óriási szeren-csétlenséget nem enyhíték az anyai örömök, akkor örökre elhagyná azt a kedves fészket. Így azonban vár és tür. Távozáskor gondosan betakarta tojásaikat s nagyon siet azokhoz visz-szatérni, hogy baj ne essék bennök.

A kis menyecske néha három napig is viseli az özvegyesség fátyolát, mikor aztán egy árván maradt gólyaurfának nyújtja oda — a férj megüresedett helyét. A mostoha papa épp oly gon-dosan táplálja kicsinyeit, mint az igazi. Ha pedig a kis feleség ütközik össze-séta közben valamelyes gólyával, akkor az özvegyen maradt papácska gondozza árváit. A férj sokkal tovább marad özvegyen, mint az asszonyka, mert a gólyaaasszonyok, ha már özvegyen maradnak is, nem kóborognak. De azért kíváncsian nézik, nem jön-e va-laki s a mint észre veszik, hogy jön, sietve csinálnak neki helyet, mit az természetesen rögtön el is foglal.

Egy hónap elteltével kikelnek a ki-csinyek, melyek nagyon esetlenek, gyá-moltalanok és csunyak. Testöket sárga pihék fődik, csőrük és lábaik feketék.

Hogy a gólyapap milyen hűséges egymáshoz, kitűnik abból, a mit Brehm mond.

„Egy alkalommal — beszéli a nagy ornithologus — Afrikában utazván, csodálkozva láttam egy rét közepén egy gólyát akkor, mikor a többiek már rég visszatértek Európába. Miután nem tudtam a titok nyomára jönni, le-lőttem. Meglepetve vettem észre, hogy a nőstény gólya azért maradt vissza, mert az egyik szárnya el volt törve és így nem kelhetett a nagy utra. Kis vártatva megérkezett a him is, ki fele-sége iránti szeretetből elhatározta vele maradni Afrikában.“ Brehm nem kétel-kedik abban, hogy hasonló esetben az asszonyka sem riadt volna vissza ily önfeláldozástól.

Ha azonban az asszonyt rajta kapja a férj valamelyes tiltott cselekményen, akkor bosszuja kegyetlen. Egy ilyen esetet beszélek el az alábbiakban:

Egy napon a szomszéd 12—13 éves fia felmászott az istálló tetejére a gó-lyafészkekhez s az abban levő fiókák egyikét egy kis sárga pelyhes libafió-káival cserélte ki, természetesen a gólyaszülők távollétében.

Nemsokára a csere megtörténte után megérkezett az anya egy hatalmas bé-kával a szájában. A kicsinyek a fészek széle felé kapaszkodva igyekeztek any-juk szájából kivenni a falatot, hosszú vörösödő, de még gyöngye csőrükkel. De az anya, mint ez olyan mamához illik, ki fiókait jó nevelésben akarja részesíteni, nem engedett nekik, hanem a fészek szélére szállva szétlépte a

békát s igazságosan osztotta el négy csemetéje közt. Ezek nagy mohón lepték el a zsiros falatot. Észre sem vette, hogy a négy csemete közül egy hozzá sem nyult a reggelihez, hanem nyugodtan aludt meleg fekhelyén.

Miután a kicsinyek jóllaktak, leheveredtek; most jóiak látta az anya szárnyaival betakargatni őket, hogy az égető nap sugaraitól védve alhassanak s szépen reájuk ült.

Rövid időre ezután megérkezett az apa is egy hatalmas siklóval a csőrében. Valóságos gyönyör volt nézni, mily szépen és ügyesen szótt a kék éterben, s szinte látszott rajta a vágy fiókáit minél előbb megvendéghelteni.

A feleség már jókora távolságról észrevette s felállva fiókáiról, a fészek peremére lépett, hogy szentélyének küszöbén üdvözölhesse.

A mint ez leszállott, az asszonyka kelepelgetni kezdett.

A férj letette a kigyót, szeretettel viszonzta a kelepelést, a mint azonban a fészekbe nézett, hirtelen elhallgatott.

Hirtelen, igen, egyszerre, mintha a csőre tölt volna le.

Mit látott? a mi ilyen hatással volt reá?

Semmit. Csak a cserét vette észre és ez elég ok volt arra, hogy gyaun támadjon a szívében az asszonyi hűség iránt. (Ilyenek a férfiak.)

De mégis, mintha nem hitt volna szemeinek, elfordította a fejét s gondolkozni látszott. Azután pár lépést hátrálva, óvatosan közeledett a fészekhez s mind mélyebb és mélyebben tekintve beléje, igyekezett a valóról meggyőződni. Azonban mindannyiszor hirtelen visszakapta a fejét, mintha csipéstől félt volna.

Igen sokáig huzakodott gondolataival és sehogy sem akarta elhinni, hogy csalódott a feleségben.

Szomoruan sütötte le fejét.

A felesége, ha nem is vette még észre a cserét, de a mellőzés, melyben férjem uram részesítette, nem kerülte ki a figyelmét. És úgy látszott, mintha eziránt kérdezősködött volna is, de a magát becsületében sértve érzett férj „feleletre“ sem méltatva életpárját, egy merész mozdulattal szárnyra kapva, elrepült.

Az asszonyka nem ült vissza fiókáira, hanem féllábra állva gondolkozott s bizonyosan azt az axiómát ismételtette, hogy „a ki szerelmes, az bolond is“. Majd kijózanodik s akkor megbánja, a mit tett.

Ez a nyugodtság azonban csak látszólagos volt, mert a mint az idő mult s a férjecske nem tért vissza, bizonyos nyugtalanság vett rajta erőt, a mi abból tünt ki, hogy többször tett kísérletet az elrepülésre, de mindannyiszor lemondott a szándékáról.

Be-bepillantott a fészekbe és fél lábra állva, várta a történendőket.

Ugy egy óra mulva megérkezett a férj vagy huszadmagával.

Az asszonyka gyors mozdulatot tett a haragos férj kiengesztelésére, de hirtelen abban hagyta, valószínűleg azért, mert a bőszerű egy pillantásra sem méltatta.

Ha a gólya-asszonyságnak könnyei vannak, bizonyosan elmossa árjaival azokat a hivatlan vendégeket, talán még a férjét is. De ezek hiányában csendes megadással tűrte a mellőzés keserőségeit. Mintha tudta volna, hogy az asszonyok osztályrésze a türés és önmegadás. (Szegény asszonyok.)

A vendégek nagyobb része urakból, kisebbik része hölgyekből állott, kik mindannyian a fészek közelében telepedvén le, egyenkint győződtek meg arról, hogy a mit a ház ura mondott, való igaz. Az elsőfoku vegyes bíróság valószínűleg ezt állapíthatta meg, mert rövid ideig tartó kelepelés után annyiféle repültek, a hányan voltak. A férj velök.

A szegény asszonyka mélyen sértve e szokatlan látogatás, de még inkább a látogatók udvariatlansága által, fájdalmában neki esett a kigyónak és ketté tépve — lenyelte.

Ismét egy óra telt el. A gólyaasszony, mintha csak érezte volna, hogy valami veszedelem közeledik, meg sem mozdult a helyéből. Mély bánat vett rajta erőt s alig figyelt kicsinyeinek nagyon is hangos hívó szavaira.

A kis idegen csendesen viselte magát a fészekben, valószínűleg azért, mert az új helyzet hatott rá félelmitően. A helyzet kínos volt.

Egyszer csak irtózatosszárnyuho-hogás hallatszott a levegőben. Féltekintettem.

Egy óriási gólyasereg jött a szélrózsa minden irányából. Egy percz alatt leereszkedtek s ellepték a környék minden elfoglalható magasabb helyét. Minden tetőn, boglyán, kazalon gólyák ültek. Csak egy tarkállott tőlük minden.

A sokaság daczára teljes csenduralkodott. Látszott rajtuk, hogy valami komoly dolog hozta őket össze, vonta el foglalkozásuktól, hogy egy nagyon fontos ügyben ítéletet hozzanak.

Ez volt a másodfoku bíróság és a főfórum.

Kis vártatva felállott egy derék him s méltóságos léptekkel közeledett a fészek felé. Háromszor a fészekbe és ugyanígy a mellette álló asszonyra nézett, azután épp oly kimért léptekkel távozott, a hogy jött. Példáját vagy harmincz-negyven gólya követte s mikor mindannyian meggyőződtek arról, hogy a fészekben „idegen“ van, mint egy varázsütésre állottak fel és elkezdtek kelepelni. A bírák példáját a többiek követték s egy pillanat alatt olyan kelepelés támadt, hogy szinte regett

a föld belé. A szegény asszony zavara nöttömmött, de nem tehetett semmit.

A következő perczben megszünt a kelepelés. A gólyák egyszerre hallgattak el. De ugyanabban a pillanatban megrohanták a szegény asszonyt s a szó-szoros értelmében agyon vagdalták csőreikkel. A kis idegent könyörtelenül kidobták a fészekből, a fészket szétszórták, a három kis gólyafiókat pedig elvitték. — Azon az udvaron hosszú ideig nem épített többé gólya.

Eddig a történet. Brehm azt mondja, hogy a gólyák szerelemféltésből ölik meg egymást, különben nem.

Es mivel a családi élet a madaraknál olyan példás, a feleséghez való jutás még oly nehéz, nem csodálkozhatunk azon, hogy ezzel az ártatlan gólyaasszonysággal ily kegyetlenül bánattak el.

Egy nevezetes momentum azonban nem kerülheti ki a figyelmünket az elmondottak olvasásánál. Az t. i., hogy a cserét észrevették s hogy az asszony hűtlenségét nem egyedül a férj, hanem egy I. és egy II-od foku fórum konstatalta és csak ezután ítélték el a szerencsétlent, továbbá, hogy arra a helyre sokáig nem építettek és hogy a kis libafiókat könyörtelenül kidobták, a fészket szétszórták, a gólyafiókat pedig máshová szállították. (Ha nálunk is ilyen bíróság ítélné. . . Én bizony nem merek erre még csak gondolni se. Mennyi ártatlant itélnének el!)

Mіндеzen cselekedetek oly magas foku intelligenciára mutatnak, hogy egy pillanatig sem kételkedhetünk abban, hogy az egész alapos meggondolás és higgadt megfontolás folyamánya volt. Természetes, hogy másképp ítélnék a bírák, ha megtudják, hogy a csalást egy pajkos fiu követte el. De hát a való tény kiderítése néha az emberi bírának is igen nehéz, nem ritkán lehetetlen.

Kitűnik ezekből, hogy a madarak, jelesül a gólyák, szigoru erkölcsbírák s hogy ebben a tekintetben épen nem ismerik a tréfát. Hogy az erkölcsiség az értelem kifolyása, azt mindenki tudja és az igazi természetbúvár előtt rég meghaladott álláspont a madarak vagy más, agyvelővel bíró állatoknál értelemről beszélni. A hol agyvelő van, ott értelemnek is kell lenni.

A társaságban élő állatok (méhek, hangyák, stb.) rendkívül értelmesek, az egyedül élők már kevésbé azok.

De akármerre tekintünk, mindenütt azt látjuk, hogy a főtörekvés a család-alapítás és az utódok gondozása, fölnevelésére irányul még pedig a leggyöngédebb módon. És e tekintetben nem ismerünk különbséget, sem a legalacsonyabb, sem a legmagasabb szervezettel bíró egyének közt, csak a kivétel módzatai mások. A lényeg mindenütt ugyanaz.

Az utolsó levél.

Irta THURY ZOLTÁN.

Leültem az asztal mellé s szerettem volna írni — valami szép dolgot. Cso-dálatos az, hogy mikor az ember nagyon akar írni, sohasem megy tovább a czim-nél. Én is csak egy csomó czimet írtam a papírra s a mi a czim után jön, a mese, elmaradt. Igen, akartam írni. Akkor nyitott be egy szőke kis leány s mondta, hogy a mámi szépen kér, mennék át egy percze. A mámi a szomszédban lakott s néha átjött hoz-zánk fonni. Becsületes öreg asszony, egészen fehér hajjal, pergamentszerű barna arczezal. A kis öcsém nagyon szerette, a meséit sokszor órákig elhall-gatta, pedig mind a régi történeteket mesélte el újra.

Pár nap óta nem jött át meslni, azt mondták, hogy beteg. Sokszor volt ő már beteg, öreg volt, gyöngye volt. Át-mentem.

Az öreg asszony nagyon gyöngye volt már, alig érthettem meg szavait. Meglazult csontjait nyomta a durva ágynemű s a feje is igen lenn volt, folyton zugott. Mikor beteg lett, tőlünk kért egy párnát. Így jobban feküdt.

Intett a kis leánynak, hogy törüljön számomra székét, aztán elővette feje alól az átkötött levélcsomót s kért, hogy olvassam.

A katona fia írta ezeket Boszniából. Már rég elvitték s csak másfél évig írt, akkor egyszerre elhallgatott. A vén asszony egy darabig várta, hogy a fia megszólal újra, de bizony csak nem írt. Akkor másként segített magán. Minden második vasárnap elővett egyet a régi levelei közül s megkért, hogy olvassam el. Ugy vette, mintha most érkezett volna. Sohase fogytunk ki belőlük, ha a végére jutottunk, elől kezdtük. Most is elővettük a leveleket, elolvastuk, a melyik soron volt, azután az utána kö-vetkezőket is, így egymásután mind a tizenhetet. Pazarok voltunk, mi jut a jövő vasárnapra? Az öreg asszony, úgy látszik, nem aggódott e fölött, csak élvezte a sorokat szinte magába szívta minden hangot. Egyes helyeken megállottunk s újra, most már talán századszor ugyanazon mondatnál el-mondta ugyanazt a megjegyzést.

A fiu pénzt kért, erre azt mondta:

— Bizony akkor nem küldhettem, nem volt.

Majd meg hőstetteit beszélte el a katona, olyan hőstetteket, a melyeket bizony, bizony soha se követett el. Ugy hazudott, akár csak egy obsitos. Mindenki kinevette volna, de az anyja hitte — s ha ő hitte, nekem se volt szabad kételkedni. Leromlott volna az illuzió.

— Bizony, bizony, itthon is ügyes fiu volt, ott is meglátszik a jófelesége. Olvassa el ezt az urfi még egyszer.

Elo olvastam még egyszer. Megint meg-

dicsérte s ha most eléje kerül, nagyon sokszor megcsókolta volna.

Azután elhallgattunk mind a ketten. Ő rendben rakta újra leveleket, átkö-tötte a szinehagyott szalaggal s vissza-tette a feje alá. A szobában tett-vett a kis leány s néhány jóllakott csirke ugrált az asztal alatt. Most nem ügyelt rájuk senki.

Végre megszólalt az öreg asszony újra:

— Vajjou miért nem írt aztán többet a Náczi?

Nem tudtam felelni, hanem megnyug-tatta ő maga magát.

— Bizonyosan jó dolga van s azért nem írt. Felvitte az Isten a dolgát. A király medáliát és sok pénzt adott neki elfelejtett engem.

Azokban a történetekben, melyeket a kis öcsémnek mesélt el, mind így esett meg a dolog. A vitéznek medá-liát meg sok pénzt adott a király. Hátha így történt a Náczi-val is.

Befordult a fal felé. Künn az ablak alatt összegyültek és suttogtak az em-berek: A vén Kósáné halálán van. — Néhány kutya hosszúra nyújtott, szo-katlan hangon vonított. Ezeket kiver-ték az udvrsból s tovább sntogták, hogy: A vén Kósáné meghal.

En még most se hittem. Olyan vál-tozatlan, nyugodt az arca, mint egy mumiáé.

Egyszer még felém fordult, mintha valamit elfeledett volna.

— Köszönöm a párnát,

Szemhéjait csendesen lebecsátotta, sovány melle fölött összekulcsolta ke-zeit s hallottam, hogy a sis leány jaj-ga ni, siránkozni kezd.

Lementem az irodába s ott öreg jegyzőknek elmondtam a dolgot. Mo-solyogtunk, mert meg voltunk elégedve magunkkal. Elővettük a poros iromá-nyok közül az írást, a mi hivatalosan jött az ezredtől. Csak annyi volt benne, hogy: Kosa Ignác tizedest meglötte bosnyák. Ezelőtt két évvel küldték, most már kézbesíthetjük.

Különbén csak azt akartam megírni, hogy a vén Kósáné meghalt.



Az örvény szélén.

Hurezolja-e még tovább

Átkos élet keresztfája?

Ihol a cél: a szenvedés

Szédületes Golgothája!

A világ gunykazajja közt
Kihoztalak... már leteszlek...

Megtéve az iszonyu ut!...

Fejem szédül, inam reszket...

Szívem vére porba omlott;
Remény-napom nyugvóra szállt;
De mint a rokonkéz ütött
Seb... lelkenek úgy mi sem fáj!

A szinültig telt pohárból

Ittam epét és ezetet...

A többi titeket illet

Höhérim... végezzetek.

Biró Pál.

Egy könyv...

Egy könyv, a gyöngynél alig, hogy nagyobb
És szép szemednek hamvas selymét érve,
Kicsiny világod minden buja, kéje
Mint nap a tenger tükrén — ott ragyog.
Beéje vész a bölcsek tudománya,
A sajtó részvét szívet megzálja,
S a bölesekél én bölesebb nem vagyok.

Lásd, mint a gyöngy, önkénytelen terem
E könyv is, mintha föl a szívből jönne.
A sértett szív sebének ez a gyöngye
És némasága oly könyörtelen.
Talán egy könyvre méltó mult emléke,
Egy bus regének feltett títka, vége,
És árulója mégis megjelen?

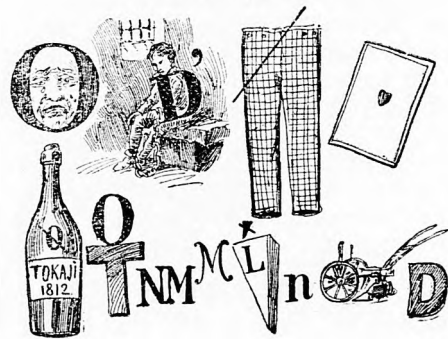
S e könyvért önmagam sem vádoló:
Az én szavam nem kelt visszhangot benned,
Mástól tanult, ne tőlem a szerelme,
Az én szívem kiégett tűzhaom;
Nem az vagyok, mint annyi százan mások,
Elédbe én csak meghódolni járok,
Körödben itt, imává lesz dalom.

Örök rejtély marad e könyv nekem,
Szász színt mutatna bár csodás világa,
Nem értem títka, mely élémbe tárva
Tán bűn is volt belé tekintenem.
Szívednek nincs regéje, melyre hallna,
Nem dulta még a szenvedély hatalma,
— Hisz nem tudod még, mi a szerelem!

J. Virág Béla.



Képtalány.



SZÁMREJTVÉNY. GALAMBOS ADOLF NÉTÖL.

- 1, 49, 3, 56, 7. Gyermekeknek mulatsága.
21, 42, 57, 37, 47. Öröm és bánat tolmácsa.
23, 45, 39, 8. Kisdedeknek táplálója
59, 17, 41. Betegség előhírnöke.
13, 29, 2, 35, 54, 20. Női név.
55, 11, 40, 10. Nem jó, ha ez fenyeget.
9, 53, 27, 36, 37, 38, 46. Minden faluban sok van.
32, 6, 50, 3, 15. Irodában nélkülözhetlen.
19, 22, 31, 45, 23, 35, 4. A felső vidékeken látható.
3, 44, 43, 12, 8. Építéshez használható.
19, 48, 41. Tűzőknek viselete.
52, 14, 35, 23. Testünknek legerősebb része.
31, 51, 8, 25, 16, 15. Mondják ezt szép menyecs-kére.
58, 28, 5, 33. Ez is nőnek a neve.
18, 24, 34. Ha ezt eléred, boldog vagy.
1—59. Egy szép magyar dal szó-vege.

A mult számban közölt talányok megfejtése:

A képtalányé:

E porba omlott szép haza, fel fog virálni még.

A koczkarejtvényé:

Alkonyul a táj, bus arczot öit.
Szép napjától bucsuzik a föld.